

Možno je to iba určité tušenie obrátenej situácie, na ktorú čaká aj veľa iných disciplín – napr. otázka, ako prebehne interiorizácia teoretických skúseností v priestoroch, kde – aspoň na povrchu sa to tak javí – sa už nebude dať konštituovať pôvodná časová kontinuita. Z Mathauserovej strany, a to mu treba pričítať k dobru, to nie je obava, skôr hlboký – vedecký záujem. V Mathauserovom priestore medzi filozofiou a poéziou je tak zároveň pod povrchom skrytá úvaha o tom, či vlastne nie sme na začiatku všetkých skúmaní, alebo o tom, či to nie je vlastne tá pevná poloha, ku ktorej sa možno i nedobrovoľne vraciame – ale už iní, obohatení skepsou prameniaca z netušeného a nevedeného. Ved' túžba prežiť ten vášnivý okamih – okamih opätovného poznania je jednoducho večná.

Oliver Bakoš

Doc. PhDr. Oliver Bakoš, CSc.
Katedra estetiky FFUK
Gondova 2
818 01 Bratislava
SR

SLOVENSKÁ FILOZOFIA V MEDZINÁRODNOM PROJEKTE

LANGUAGE, VALUES AND THE SLOVAK NATION (Jazyk, hodnoty a slovenský národ). Slovak Philosophical Studies, I., (edited by T. Pichler – J. Gašpariková). Washington 1994, 232 s.

Kolektívna práca *Jazyk, hodnoty a slovenský národ* je výsledkom spoločných výskumov pracovníkov Filozofického ústavu SAV a Prognostického ústavu SAV. Publikácia je súčasťou medzinárodného projektu *Kultúrne dedičstvo a súčasné zmeny v strednej a východnej Európe*, ktorý koordinuje Rada pre výskum hodnôt a filozofie (The Council for Research in Values and Philosophy). Cieľom projektu je vystihnúť podstatu súčasných spoločenských procesov v strednej a východnej Európe, hľadať odpoveď na otázku, aké sú kultúrne, filozofické a axiologické základy súčasného sociálneho poriadku v tomto regióne. Aktuálne problémy súčasného sociálneho poriadku jednotlivých štátov tohto regiónu sú predmetom vedeckých výskumov akademických pracovísk z Bulharska, Čiech, Gruzínska, Litvy, Maďarska, Poľska a Slovenska. Výsledky prvej fázy spoločných vedeckých výskumov sú publikované ako séria ôsmich zborníkov, z ktorých každý zohľadňuje špecifiká a ťažiskové problémy vývoja toho ktorého štátu.

Publikácia *Jazyk, hodnoty a slovenský národ* je zameraná na súčasné problémy sociálneho poriadku na Slovensku. Ťažiskovým problémom práce je idea národnej identity a suverenity, ktorá sa považuje za určujúcu charakteristiku každého národného štátu.

V slovenskej spoločnosti osobitne vystúpila do popredia táto otázka v súvislosti so vznikom Slovenskej republiky ako zvrchovaného, samostatného a právneho štátu. Autori práce sledujú formovanie a transformáciu obsahu pojmov národná identita a suverenita národného štátu v slovenskom filozofickom a politickom myslení od ich vzniku až po súčasnosť.

Prvá séria štúdií autorov M. Oravcovej, J. Bodnára, T. Pichlera a E. Városovej je venovaná problémom jazyka a kultúry slovenského národa pred r. 1918. Zachytáva hlavné filozofické a politické argumenty tejto etapy formovania moderného slovenského národa. Ich korene môžeme hľadať v romantickej herderovskej filozofii jazyka a v hegelovskej filozofii. Proces uvedomovania si slovenského národa sa zdôvodňuje predovšetkým filozoficky. Nosným problémom tohto obdobia sa stala transformácia týchto romantických národných koncepcií na praktický čin. Pokusy o kultúrnu a politickú inštitucionalizáciu národa zlyhali.

Vznik Československej republiky definoval Slovensko teritoriálne a administratívne. Transformoval ideál národnej identity do politickej reality. Alternatívnym národným koncepciami – Hodžovej koncepcii národa, Štefánkovej koncepcii, koncepcii S. Štúra, koncepciami národa u predstaviteľov slovenského katolicizmu, ako aj koncepciami národa v slovenskej marxistickej filozofii venujú pozornosť autori K. Kollár, V. Bakoš, T. Münz, A. Kopčok a J. Balážová v druhej časti práce.

Aktuálne problémy súčasného procesu transformácie sociálneho systému slovenskej spoločnosti od totalitarizmu k demokratickému usporiadaniu (problém národnej identity a suverenity národného štátu, otázky formy a rozsahu demokracie, tolerance, problém hodnôt, úloha inteligencie v tomto procese a i.) sú v centre pozornosti J. Uhera, T. Sedovej, M. Zágorskovej, V. Seilera, J. Suchého a J. Gašparíkovej.

Slovenská republika ako samostatný zvrchovaný štát vznikla v období, kedy sa v európskom geopolitickom priestore stretávame s dvoma protichodnými tendenciami. Na jednej strane sú to výrazné snahy západných štátov s vyspelou ekonomikou, rozvinutým politickým a sociálnym systémom o integráciu a na strane druhej silné dezintegračné aktivity postkomunistických štátov s ich snahou o budovanie národných štátov, často podfarbenou silne nacionalisticky. Plak nadnárodných inštitúcií silne ovplyvňuje existenčné podmienky jednotlivých štátov. Najzávažnejšie problémy formovania demokratickej spoločnosti na Slovensku tak ako v ostatných postkomunistických krajinách východnej a strednej Európy súvisia teda nielen s vnútornými politickými, hospodárskymi a sociálnymi problémami krajiny, ale predovšetkým s týmto silnejúcim procesom vzájomnej regionálnej a globálnej prepojenosti. Kto legitímuje v rozhodujúcej miere vládu a štátny systém v týchto zmenených sociálnopolitických podmienkach? Sama myšlienka o všeobecnom súhlase dosahovanom prostredníctvom volieb ako základnom princípe demokracie sa spochybni, len čo začneme uvažovať o národnej, regionálnej a globálnej vzájomnej prepojenosti. Aký subjekt je teda pri rozhodovaní rozhodujúci – národný, regionálny alebo medzinárodný? Pred kým musia tí, ktorí rozhodujú, zdôvodňovať svoje rozhodnutia? Komu sa majú zodpovedať?

V tejto situácii zostáva otvorenou aj otázka, čo sa deje so suverenitou jednotlivých štátov, do akej miery možno hovoriť o suverenite národných štátov. Ukazuje sa, že tendencie k národnej a regionálnej uzavretosti budú musieť ustúpiť schopnosti nadnárodnej kooperácie, a to nielen vo sfére hospodárskej.

Záver práce tvoria štúdie zamerané na empirickú analýzu samotnej dnešnej sociálnej reality slovenskej spoločnosti – analýzu hodnotovej orientácie občanov Slovenska, problému preferencií hodnôt, vnímaniu individuálnej zodpovednosti, otázkam participácie jednotlivcov na sociálnom živote spoločnosti a pod. Autori tejto časti monografie E. Bauerová a E. Kvapilová sa snažia ukázať, aká naša spoločnosť momentálne je, aké sú jej najvýraznejšie črty.

Práca je pokusom o spoznanie fundamentov slovenskej spoločnosti, na ktorých spočíva naše sociálne bytie, t.j. princípov a hodnôt, na ktorých možno a treba usporiadať toto bytie. Autori uvažujú a vypovedajú o tomto „svete ideí“, ktorých stelesnením by mal byť náš skutočný sociálny svet. Za pozitívum práce považujem fakt, že sociálny život slovenskej spoločnosti je tu predmetom záujmu tak z hľadiska ideálnej modality, ako aj z hľadiska reálnej fakticity. Ďalším pozitívnym momentom práce je aj to, že autorom nejde len o hľadanie, poznávanie a vysvetľovanie fundamentálnych princípov sociálneho bytia, ale aj o vypracúvanie argumentov v prospech tých či oných princípov a sociálnych hodnôt. Práca jasne ukazuje, že v tejto oblasti musí existovať pluralizmus a že niet vylúčnych princípov a hodnôt.

Zuzana Palovičová

PhDr. Zuzana Palovičová, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR

NABÁDAVÁ KNIHA O SOCIOLOGOVI-ETIKOVI

JIŘÍ SEDLÁK: Inocenc Arnošt Bláha. Brno, Nadace Universitas Masarykiana, Vydavatelství Masarykovy univerzity, Boskovice, Nakladatelství Albert 1995, 200 s.

Kniha venovaná významné osobnosti Masarykovy univerzity vychází v odpovídající edici *Osobnosti* a svým členěním se podřizuje jednotné úpravě všech tu dosud vyšlých publikací: po úvodní obsáhlé stati o životě a díle In. A. Bláhy následuje část sestavená ze vzpomínek jeho přátel a žáků, dále oddíl výňatků z Bláhova vědeckého a literárního díla, bibliografické přehledy, výkladové rejstříky a anglický souhrn. Obsah je rovněž podřízen základnímu cíli celé edice, t.j. jak rozvíjení humanistické tradice univerzity a širšího kulturního zázemí brněnského regionu, tak i vytváření nové vazby mezi vědeckými disciplínami